

tat gascò tenim avui notícies més amples, certes i antigues. A la Vall d'Ossau es deia *áugua* en el S. xv: «l'augoe aperade la Ulheda» en un doc. de 1425 (Cartoral A, 138; si bé el cartoral B, de llengua més unificada amb el bearnès normal, ho reemplaça per la forma *koiné* «aygue») i fins el cartoral B en l'any 1456 l'accepta en un nom propi, el de *Bertran de Tresaugue*, jurat de Biele (254). I sembla que tal forma s'havia usat ja un parell de segles abans, molt més a l'est encara, en el gascò del Comenge, com sigui que en l'any 1203 hom disposava que «las augues e-ls boscz del senhor deven splectar los homes de St. Gauden».⁹

En altres dominis lingüístics en trobo més proves. En judeoespanyol les que dona Wagner, l. c.: els jueus de Constantinoble diuen *augua*, els del Marroc *auua*, els de Bulgària *alqua*.¹⁰ En aragonès ha tingut força extensió: no a Bielsa, Echo ni Ansó (*agua*, *aua*), però sí a Gistaín, Casacuberta va anotar *áugua* (BDC xxiv, 161, y també allí *yeugua* 'egua' ib., p. 183); repetidament ja en un inventari aragonès de 1469: «un scalfador de arambre, grande, pora scalfar *augua*», «un barril de *augua nafra* <'aiguanaf'>, otro de *augua ros*» (BRAE ix, pp. 120, 119, núm. 41, 19, 20), i en un ms. dels *Fueros de Aragón* que sembla ser més aviat del S. xiv que del xv (ms. Sarag., 154) tenim ja «si el *augua* cobrirá el senyal desús-dito, sconbre la ceyquia entro al molino de-juso puesto, entro que el *augua* venga a su senyal como suele» (Tilander, *Lor F. de Aragón*, p. 375). Tals formes segueixen cap a Ponent: en un doc. d'Osma de l'any 1212,¹¹ ja entre Rioja i Burgos.

I realment és en el Nordoest de la Península on això apareix més copiosament: *augua* ja en el lleonès del *Libro de Alexandre*, S. XIII (cap a la c. 1323); *áugwa* en els parlars zamorans o mirandesos d'Hermisende, Calabor i Rionor.¹² I en el parlar gallegoasturià de l'Àcevedo-Fernández *augua*, *fraugua*, *se-nauguas*, *estautua*, *yeugua*. I per damunt de tot això, no sols té gran extensió en els parlars de Galícia i Nord de Portugal avui en dia, sinó també gran antiguitat: hi ha *augua* en el poeta portuguès Pedro Meogo del Canç. de la Vaticana (RFH I, 32), «oito cervos do monte á *augua* do monte volviam» en el mateix cançoner (núm. 797, cf. la cita de Lang en el *Canc. de Don Dinis*, p. 135, v. 1884); en mirandès ja es documenta *augua* l'a. 1532 (Leite de V., *RLus.* vii, 283). En el seu cançoner gallec, Milà i Fontanals publicà *augua* en una cobla recollida per Rosalia Castro, en una per Murguía i en una per Saco i Arce (*Rom.* vi, 59). Avui s'assenyala *áugua* en parlars portuguesos de la Beira, i del Minho (*RLus.* ii, 245; Leite de V., *Opúsculos* ii, 474), i la presència del derivat *auguêru* 'recipient per a aigua' a la Serra da Estrela (mentre que a Baião i a Amarante és *augéiru*, VKR iv, 258) ens duu encara més al Sud.¹³

En fi, aquesta forma hagué de trobar-se en mossàrab. Encara que Asín sembla voler-ho corregir, el ms. aràbic del Glossari Botànic de Sevilla de c. 1100, porta *awqwa fêferi* com a nom *agami* del 'pebre aquàtic', que em sembla interpretable amb caràcter d'ad-

jectiu *auqua peperí* 'aigua pebrina o piperina' (Asín, *Glos. Bot.*, p. 25, i XLII, hi dona una interpretació inacceptable per raons sintàctiques i d'altres). Forma que tindria gran importància si hi podíem enllaçar el val. *áüia*, en una forma com la que més amunt hem posat —sota reserva— en el teler.¹⁴ Fins és possible que en català mateix s'arribi a assenyalar alguna forma com *augua*.¹⁵

Amb aquesta massa considerable de proves, encara que molt disseminades, provinents una mica de per tot, no podem dir ja que la tesi del pas de *agua* a través d'*augua*, per arribar a *aigua*, es basi en una suposició poc o molt hipotètica, ni sigui una combinació amb bases escasses. Un es demana una justificació del fet que aquest fenomen una mica singular vagi consumir-se només en català i llengua d'oc, per què fou ací amb un caràcter tan universal i des d'una època tan reculada. Val a dir que no trobem raons prou fortes per apaivagar tan forts escrúpols. També, doncs, aquesta explicació resta ben legítima però lluny de ser provada en forma satisfactòria.

Encara se'n pot idear una altra. Un seriós dialectòleg, especialista del való i dels altres parlars francesos de l'extrem Nord, emeté i defensà la teoria que una sèrie considerable de noms de lloc i genèrics d'aquella regió provenia d'un germ. *AWIA 'aigua corrent', derivat en germànic d'una base equiparada a l'al. *awe* 'prats aigualosos' i al gòt. *ahwa* 'aigua' (congènere tots ells del ll. AQUA i amb la mateixa etimologia indoeuropea si bé en la seva fonètica teutònica); sembla que el mateix Marchot o algun col·lega havien pensat a relacionar aqueixes formes dialectals franceses amb l'oc-cat. *aigua*, i que per això l'esmenta, però limitant-se a insinuar breument que vingui d'aqueix mateix ètimon germànic, en una forma gòt. *AUJŪ 'la (cosa) aquàtica'; idea sostenible pel que fa a parlars tan penetrats de germanisme i com a nom d'una mena de prats, però descartada pel que fa al nom de l'aigua mateixa i en llengües del Migdia.

Caldria fer-hi dos canvis substancials (tot prescindint llavors del fets belgues, inconnexos): que es vagi partir del mateix substantiu gòt. AHWA i que aquest vagi donar lloc a un encreuament híbrid, de la mena de *gual* (VADUS × germ. WĀT), fr. *haut* (ALTUS × HĀUHI), fr. *guêpe* (VESPA × WEPSA): resultant de la combinació de AHWA amb AQUA, si admetem que aquest es trobaria ja en la fase sonoritzada *AGWA, un híbrid *AHGWA, on el so de H implosiva s'hauria vocalitzat en *i* (de fet tenim WAHTEN > *guaitâr* en germanismes, el mossàrab responia a CT llatí amb *ht*, i no és inversemblant que tot el romànic passés a través d'aquest com a fase intermèdia). Reconeguem que això ja no fóra manlleu d'un mot tan essencial a un llenguatge extern (foraster i culturalment inferior) sinó conjunció de les formes de dues llengües que conviuen en un mateix territori (i la intrusa, socialment afavorida), i concedim fins i tot que davant el matís fortament velar de la H s'explicaria que la *a* es mantingués molt oberta sense tirar gens cap a *e*. És doncs una explicació sostenible, i fins em